

САНОАТ ТАШКИЛОТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ ЖАРАЁНЛАРНИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ

Karimboev Djasurbek Raxmimberganovich

Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti assistenti

Иқтисодиётга хорижий инвестицияларни жалб этиш, ишлаб чиқаришга илғор технологияларни жорий этиш ва маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантириш мақсадида зарур инфратузилмага эга ҳудудлардаги бўш турган бино ва иншоотларда кичик саноат зоналари ташкил этилди. Ҳозирги кунда мамлакатимиз ҳудудларида 100 дан ортиқ кичик саноат зоналари ташкил этилиб, уларда 535 млрд. сўмга тенг 1021 та лойиха амалга оширилди ва 9,6 мингдан зиёд иш ўрни яратилди

Кичик саноат зоналарида инвестицион лойихаларни амалга ошириш ва келгусида улар фаолиятини кенгайтиришда киритилган инвестицияларнинг самарадорлиги ҳамда фаолият юритаётган корхоналарнинг молиявий кўрсаткичлари тўғрисидаги маълумотлар хорижий инвесторларни қизиқтирадиган асосий жиҳат саналади. Бунда, кичик саноат зоналаридаги хўжалик субъектларининг молиявий ҳисоботлари асосий ахборот манбаи хисобланади.

Ўз навбатида саноат ташкилотларига тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг жалб қилинишини таъминлаш учун фаолият юритаётган корхоналарнинг молиявий ҳисоботларини халқаро стандартларга асосан трансформация қилиш алоҳида аҳамият касб этади. Шундан келиб чиқиб, мазкур мавзуда илмий тадқиқот ишларини олиб бориш ҳозирги куннинг долзарб масалаларидан саналади.

Г.Исломова молиявий ҳисоботлар трансформацияси тўғрисида "... у ҳисобот санаси ҳолати бўйича ўтказилиши ва у миллий ҳисоб стандартлари бўйича тайёрланган молиявий ҳисобот кўрсаткичларини унинг барча элементларини эътироф этиш, ўлчаш ва очиқ беришнинг тегишли қоидаларини ҳисобга олган ҳолда МҲҲС (Молиявий Ҳисоботнинг Халқаро Стандартлари) форматига ўтказиш учун зарур бўлган барча тузатишларни ўз ичига олади" дея ўз фикр-мулоҳазаларини билдирган. С.Ташназаров молиявий ҳисоботни МҲҲС бўйича трансформацияси ва консолидацияси масалалари, молиявий ҳисоботнинг МҲҲС бўйича трансформацияси моҳияти ва босқичлари, молиявий ҳисобот (молиявий ҳолат тўғрисидаги ҳисобот) консолидацияси ва молиявий ҳисоботнинг коэффициентларини атрофлича

тадқиқ этилган Молиявий ҳисоботларни трансформация қилиш маълум бир давлатда қабул қилинган ва амал қилаётган бухгалтерия ҳисобининг миллий стандартлари бўйича шакллантирилган молиявий ҳисоботларни халқаро стандартлари талабларида белгиланган шаклга ўтказиш ёки ўзгартириш тушунилади.

Саноат ташкилотлари субъектларининг молиявий ҳисоботларини халқаро стандартларга трансформация қилиш хорижий инвесторларга уларнинг молиявий ҳисобот ахборотларини ўқиш, тушуниш ва инвестиция киритиш бўйича қарор қабул қилишга имконият яратади.

Ҳозирги пайтда молиявий ҳисобот трансформациясининг тартиб ва қоидаларини белгилайдиган молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартлари (МҲҲС) мавжуд эмас. Шу боис, саноат ташкилотларида фаолият юритаётган ҳар бир корхона ўзининг ҳисоб сиёсатида трансформация қилиш тамойиллари, тартиб-қоида ва усулларини мустақил ишлаб чиқиши талаб этилади. Шу боисдан молиявий ҳисобот трансформациясини амалга оширишнинг назарий асосларини тадқиқ этиш, ташкилий-услубий механизмини ишлаб чиқиш ва тўпланган тажрибаларни умумлаштириш ижобий самара беради.

Саноат ташкилотлари молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларга трансформация қилиш бирданига ижобий натижа бериши ва хатолардан холи бўлган молиявий ҳисоботларни тузишга имкон беради деб фикрлаш хато саналади. Бунинг сабаби, молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартлари бўйича молиявий ҳисобот жуда кўплаб омиллар ҳисобидан шаклланади. Уларни биринчи уринишдаёқ тўлиқ қамраб олиш жуда қийин жараён ҳисобланади. Бу жараёнда биринчи трансформация қилиш босқичидаёқ жиддий хатоларга йўл қўйилмаслигига эътибор қаратиш зарур.

Саноат ташкилотлари молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларга трансформация қилиш бирданига ижобий натижа бериши ва хатолардан холи бўлган молиявий ҳисоботларни тузишга имкон беради деб фикрлаш хато саналади. Бунинг сабаби, молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартлари бўйича молиявий ҳисобот жуда кўплаб омиллар ҳисобидан шаклланади. Уларни биринчи уринишдаёқ тўлиқ қамраб олиш жуда қийин жараён ҳисобланади. Бу жараёнда биринчи трансформация қилиш босқичидаёқ жиддий хатоларга йўл қўйилмаслигига эътибор қаратиш зарур.

Компиляциянинг муҳим ва зарурий элементи инвесторларнинг талабига кўра молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларга трансформация қилиш ҳисобланади. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига мос келувчи

барча ҳисоботларни тузиш ва тақдим этиш 1-сонли МХХС “Молиявий ҳисоботни тақдим этиш” билан тартибга солиб борилади.

Бизнинг фикримизча, кичик саноат зоналаридаги ҳар бир хўжалик субъекти молиявий ҳисобот трансформацияси бўйича ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқиши шарт. Хўжалик субъектида молиявий ҳисобот трансформациясини амалга ошириш учун қуйидаги шарт-шароитлар мавжуд бўлиши керак:

хўжалик субъектида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари бўйича молиявий ҳисобот тузишга чуқур зарурият ва эҳтиёж туғилган бўлиши лозим.

Миллий стандартлар асосида тайёрланган молиявий ҳисобот объектив ва ишончли, Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги Қонуни ва Бухгалтерия ҳисоби миллий стандартларига тўлиқ мос келиши талаб этилади;

хўжалик субъектида молиявий ҳисоботларнинг халқаро стандартларини биладиган, бухгалтерия ҳисоби ва молиявий ҳисобот соҳасида чуқур касбий тайёргарликка эга бўлган, иқтисодий ва молиявий математикани амалда қўллай оладиган мутахассислар бўлиши мақсадга мувофиқ.

Саноат корхоналаридаги хўжалик субъектларининг молиявий ҳисоботларини халқаро стандартлар асосида трансформация қилиш хорижий инвесторларни халқаро стандартлар талаблари асосида шакллантирилган молиявий ахборотлар билан таъминлашга хизмат қилади.

Мазкур ахборотларнинг шаффофлиги ва ишончлилиги еса, молиявий ҳисоботларни халқаро стандартлар асосида трансформация қилиш тартиби, кўникмалари, босқичлари, маълумотларни қайта ишлаш жараёни, маблағлар ва уларнинг манбаларини қайта гуруҳлаш ҳамда баҳолашга боғлиқ. Шу сабабдан, молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларга асосан трансформация қилиш тартибини кичик саноат зонасидаги хўжалик субъектлари ҳисоб сиёсатига киритиш талаб этилади.

Саноат корхона субъектларининг молиявий ҳисоботларини халқаро стандартлар асосида трансформация қилишни такомиллаштириш бўйича қуйидагиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

хўжалик субъектларининг бухгалтерия ҳисобини тўғри юритилиши ва молиявий ҳисоботлари тўғри шакллантирилишини таъминлаш;

хўжалик субъектлари молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларга трансформация қилиш бўйича ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқиш ва бошқалар.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. <http://www.prezident.uz>. Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти маълумотлари.
2. Ўзбекистон Республикасининг Бухгалтерия хисоби тўғрисидаги Қонуни (13.04.2016 йил, ЎРҚ-404-сон);
3. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси 2018 йил.
4. http://www.dis.asademis.ru/dis.nsf/_economics_law/16427/Трансформац
ия
5. Исломова Г. МХХС билан ишлашга тайёرمىсиз? // Солиқ ва божхона хабарлари/2015 йил/№ 26., 2-бет.
6. Ташназаров С.Н. Молиявий ўсуботнинг назарий ва методологик асосларини такомиллаштириш (МХХС ва илғор тажрибалар асосида). Монография. Т.: “Турон”, 2017 й., Б.170

